

An Chairt Eorpach do Theangacha Réigiúnda nó Mionlaigh
An Roinn Forbartha Réigiúnaí
Cód Cúirtéise don Ghaeilge

Bealtaine 2008

Réamhrá

Caithfear éagsúlacht teanga a mheas mar chomh-shaibhreas cultúrtha. Tá gach duine i dteideal measa agus cúirtéise, agus baineann seo le teanga fosta. Ba cheart gach iarracht a dhéanamh chun an meas seo a léiriú fiú munar féidir déileáil leis an duine ina rogha teanga féin.

Ba cheart d'oifigigh bheith ar an eolas maidir le forálacha na Cairte Eorpaí do Theangacha Réigiúnda nó Mionlaigh a bhaineann leis an Ghaeilge agus eolach ar a bhfuil beartaithe ag an Roinn chun iad a chur i bhfeidhm.

Ainmneacha Pearsanta

Tá sé de cheart dleathach ag duine aon ainm is mian leis a ghlacadh - i nGaeilge nó i dteanga ar bith eile. Más iondúil go dtugtar ainm áirithe ar dhuine, is féidir é a úsáid mar aitheantas dleathach. Sa chás gur cosúil nach dtugtar an t-ainm áirithe sin ar an duine sin de ghnáth, caithfidh an fhoireann oibre a cheart a thabhairt d'aon duine ar mian leis go dtabharfaí an leagan Gaeilge dá ainm air, agus ba cheart dóibh an t-ainm sin amháin a úsáid in aon ghnó oifigiúil. Ba cheart bheith cúramach chun aon mhearbhall agus dúblú a sheachaint má thugtar an dá leagan, leagan Gaeilge agus Béarla ar dhuine. B'fhéidir go mbeadh sé ina chuidiú taifead a dhéanamh den dá leagan.

Má chreideann oifigeach go mb'fhéidir gur bhain an duine atá i gceist úsáid as leagan Béarla dá ainm fosta, d'fhéadfaí an cheist a chur, *“An é seo an leagan de d'ainm a mbaineann tú úsáid as i gcónaí? Tá orm a chinntiú go bhfuil do chuid eolais ar fad ar taifead in aon áit amháin agam”*.

Má thugann duine a ainm i nGaeilge agus má tharlaíonn go mbíonn deacracht ag an oifigeach atá ag déileáil leis é a scríobh nó fiú a fhuaimniú ba cheart dó iarraidh ar an duine cuidiú leis á litriú.

Má bhíonn síneadh fada ar an ainm níor cheart go gcruthódh sé seo aon deacracht. Is féidir seo a dhéanamh ar beagnach gach pacáiste bogearraí ríomhairí.¹

Go hachomair, mar sin de, is féidir le duine úsáid a bhaint as cibé leagan dá ainm is mian leis. Níor chóir an ceart seo a cheistniú in am ar bith. Ba cheart gach iarracht a dhéanamh chun ainm duine a scríobh agus/nó a fhuaimniú go beacht. Ná bíodh aon náire ort cuidiú an duine sin a lorg.

Agallaimh agus Cruinnithe le Daoine

Má thosaíonn duine ag labhairt i nGaeilge le ball foirne nach bhfuil Gaeilge aige ba cheart duit sin a mhíniú agus an rogha seo a leanas seo a thairiscint don duine:

- leanstan ar aghaidh leis an agallamh/chruinniú i mBéarla;
- tuairimí scríofa a thabhairt i nGaeilge
- coinne a dhéanamh fá choinne cruinnithe a mbeidh ateangaire i láthair ann.

Má tá aon amhras ann, soiléirigh gurb í an Ghaeilge an teanga atá i gceist.

Má thugann duine réamhfhógra gur mhaith leo Gaeilge a labhairt, is iondúil gur cheart ateangaire a bheith ann. Is féidir seo a dhéanamh trí Lársheirbhís Aistriúcháin SSTÉ ach glaoch ar Bhrairse na nOibríochtaí Teanga (028 90 5) 58979. D'fhéadfadh agallaimh earcaíochta bheith mar eisceacht ar an ghnáthriachtanas chun ateangaire a sholáthar, i gcás nárbh fhéidir an tástáil is gá ar scileanna cumarsáide i mBéarla a dhéanamh mar is ceart más rud é gurb é an Béarla an teanga oibre ann.

¹ Is féidir síneadh fada bheith ar ghutaí i nGaeilge, cosúil leis an *accent aigu* sa Fhraincis. Neamhchosúil leis an Fhraincis, áfach, baintear úsáid as an síneadh fada i nGaeilge ar chinnlitreacha fosta. Nuair a bhaineann tú úsáid as Microsoft Word, is féidir an síneadh fada a chur isteach tríd an eochair *Alt Gr* a bhrú agus ansin an guta ar a bhfuil sé. I gcás cinnlitreacha ba cheart an eochair *Shift* a bhfú fosta. Is féidir teacht orthu seo ar fad fosta faoi *Insert –Symbol*.

Muna dtugtar aon réamhfhógra, ba cheart rogha a thairiscint don duine, ina measc siúd tá rogha-

- iarraidh ar chuidiú ó bhall foirne a bhfuil Gaeilge aige, má bhíonn a leithéid ar fáil;
- an cás a chur i láthair i mBéarla;
- tuairimí a thabhairt i nGaeilge i bhfoirm scríofa;
- coinne a shocrú chun cruinnithe nuair a bhíonn ateangaire i láthair.

Má shocraítear cruinniú, déan cinnte de roimh ré go bhfuil ateangaire ar fáil fána choinne. Ná geall go deo seirbhís nach féidir leat a chur ar fáil.

Glaochanna Gutháin

Má thosaíonn duine comhrá ar ghlaoch gutháin i nGaeilge is féidir leis an oifigeach freagra a thabhairt i nGaeilge (má bhíonn Gaeilge aige) nó i mBéarla. Muna bhfuil Gaeilge ag an oifigeach ba cheart dó seo a mhíniú agus rogha eile a chur ar fáil chun déileáil leis an ghlaoch. B'fhéidir go mbeadh na focail seo a leanas ina gcuidiú:

“Gabhaim mo leithscéal ach ní féidir liom tú a fhreagairt i nGaeilge. Ach is féidir liom na roghanna seo a leanas a thairiscint maidir le déileáil le do ghlaoch. Is féidir leat:

- *leanstan leis an ghlaoch i mBéarla*
- *scríobh chugainn i nGaeilge*
- *fanacht go n-aistrím tú chuig oifigeach a bhfuil Gaeilge aige*
- *dul tríd chuig an ghlórphost áit ar féidir teachtaireacht a fhágáil dúinn i nGaeilge.”*

Is iad **Fionntan Magee (folíne (028 90 5) 40624)** agus **Michael Cooney (folíne (028 90 5) 34118)** na hoifigigh sa Roinn a bhfuil Gaeilge acu agus labharfaidh siadsan Gaeilge leis an duine a chuireann glaoch agus ina dhiaidh sin cuirfidh siad an teachtaireacht ar aghaidh chuig an rannóg gnó cuí le go ndéanfaí gníomhú air.

Cuir gloach ar fholíne (028 90 2) 58971 chun dul i dteagmháil le guthán an ríomhphoist.

Modh oibre maidir leis an Ghlórphost Gaeilge

Má chuireann duine gloach ar an lasc-chlár lárnach nó ar Roinn faoi leith ag cur in iúl gur mhaith leis a chuid gnó a dhéanamh trí mheán na Gaeilge, labharfaidh an t-oifigeach leis i nGaeilge má bhíonn sé muiníneach go leor ina chumas Gaeilge a labhairt. Munar féidir leis sin a dhéanamh, nó munar féidir leis an gloach a chur tríd chuig na baill foirne thuas a bhfuil Gaeilge acu, cuirfidh siad an duine a ghlaonn tríd chuig an Ghlórphost Gaeilge ar fholíne (028 90 2) 58971.

Déanann oifigigh sna hOibríochtaí Teanga sa Roinn Cultúir, Ealaíon agus Fóillíochta montóireacht ar an ghlórphost.

Aistreofar teachtaireachtaí a fhaightear ar an toirt nó cuirfear ar aghaidh iad chuig ateangaire chun go ndéanfaí iad a aistriú.

Cuirfear fiosrúcháin a aistrítear ar aghaidh chuig an Roinn chuí nó chuig an oifigeach chuí chun go ndéanfaí freastal orthu.

TEACHTAIREACHT AR AN GHLÓRPHOST GAEILGE

“Fáilte romhat chuig Státseirbhís Thuaisceart Éireann. Más mian leat teachtaireacht a fhágáil beidh duine i dteagmháil leat a luaithe agus is féidir. Is féidir leat do theachttaireacht a fhágáil i ndiaidh na fuaimne. Chun gur féidir linn déileáil leis an ghlaoch beidh an t-eolas seo a leanas uainn:

- D’ainm
- Do sheoladh
- D’uimhir ghutháin lae
- Ainm an duine ar mhaith leat dul i dteagmháil leis, más eol duit é.
- Ainm na Roinne ar mhaith leat dul i dteagmháil léi, más eol duit é.
- An cineál gnó

Déanfaidh muid ár ndícheall dul ar ais i dteagmháil leat ach má tá práinn le do ghnó moltar duit dul i dteagmháil leis an Roinn áirithe sin i mBéarla amháin.

Comhfhreagras

De réir na Cairte tá sé de dhualgas ar Ranna glacadh le hiarratais scríofa i nGaeilge. Más cosúil nach mbeidh féidearthacht ann freagra cuimsitheach a chur ar fáil faoin spriodhata cuí, agus an t-aistriúchán féin san áireamh, ba cheart aitheantas bheith tugtha ar an ghnáthbhealach, ag míniú go bhfuil an litir á haistriú agus go mbeidh freagra cuimsitheach ina dhiaidh sin arís ann (Iarscríbhinn A). Ba cheart an t-aitheantas bheith eisithe i nGaeilge ag baint úsáide as an aistriúchán atá ar fáil ag Iarscríbhinn B.

Ní chuireann an Chairt iachall ar Ranna aon aitheantas nó freagra i nGaeilge a thabhairt ar chomhfhreagras a fuarthas i nGaeilge ach is é polasaí na Roinne é sin a dhéanamh, ag baint úsáide as an Lársheirbhís aistriúcháin, nuair is gá. Ba cheart aistriúcháin Bhéarla den bhunlitir agus den fhreagra a choinneáil i gcomhad. B'fhéidir gur mhaith le hoifigigh a eisiónn freagraí i nGaeilge ach nach bhfuil Gaeilge acu féin síniú a chur ar aistriúchán Béarla, ar mhaithe le míshoiléireacht ar bith a sheachaint, agus cóip den leagan Béarla a chur leis an leagan Gaeilge nach bhfuil sínithe.

Comhfhreagras le hEagraíochtaí Gaeilge

Ba cheart gach teagmháil a dhéantar leis na heagraíochta Gaeilge seo a leanas a dhéanamh trí mheán na Gaeilge:

- Foras na Gaeilge;
- POBAL;
- An Gaeláras;
- Forbairt Feirste;
- An Ceathrú Gaeltachta;
- Gaelphobal an tSratha Bháin;
- Comhaltas Uladh.

Aistriúcháin

Ba cheart gach réamhrá de chuid na nAírí ar Phleananna, ar Thuairiscí agus ar cháipeisí Comhairliúcháin a aistriú go Gaeilge i gcónaí.

Ba cheart gach bileog nua agus gach bileog athbhreithnithe bheith aistrithe go Gaeilge. Ní gá na bileoga bheith foilsithe i nGaeilge. Is féidir an t-aistriúchán a choinneáil agus á chur ar fáil mar cháipéis Word. Bheadh sé ina dheachleachtas abairt a chur i nGaeilge sa leagan Béarla den bhileog ag léiriú go bhfuil aistriúchán Gaeilge ar fáil.

Ba cheart gach foirm iarratais a mbaintear úsáid aisti go minic a aistriú go Gaeilge. Is féidir iad a chur ar fáil i bhfoirm Word.

Ba cheart na haistriúcháin ar fad a fháil ón Aonad Comhionannais (Liz Stewart, folíne (028 90 5) 40867 agus Tim Laverty, folíne (028 90 5) 40850). Ba cheart aon iarratas ar aistriúchán go Gaeilge ar chaipéisí eile roinne a phlé leis an Aonad Comhionannais. Ar an dóigh sin is féidir a chinntiú go mbeidh cur chuige leanúnach ann.

Fógraíocht - Fógraí Poiblí

Tá beartaithe ag an Aire gur cheart níos mó úsáide a bhaint as an Ghaeilge san fhógraíocht agus i gcur i láthair gnó roinne. San áireamh anseo tá teidil dhá-theangacha san fhógraíocht poiblí. Ba cheart fógraí a chur sna nuachtáin tríd an Aonad Dearadh Grafaicí. Is féidir aistriúcháin ar cheannteidil a shocrú leis an Aonad Comhionannais. Nuair atáthar ag socrú aistriúchán a dhéanamh ar ábhar is gá na gníomhaíochtaí atá le déanamh a aistriú go Gaeilge ach is féidir na suímh, ó thaobh ainmneacha bailte nó sráideanna de a fhágáil i nGaeilge. Tá samplaí ann in iarscríbhinn C.

Fógraíocht – Fógraí Suntasacha Roinne

Ba cheart Nuachtán cuí Gaeilge a chur san áireamh nuair atáthar ag déanamh fógraí tábhachtacha roinne. San áireamh anseo ba cheart go mbeadh fógraí ann faoi cheisteanna a bhaineann le comhionannas, le comhairliúcháin poiblí agus le cúrsaí móra earcaíochta eile. Ba cheart na haistriúcháin a fháil tríd an Aonad Comhionannais. Cuirfidh an tAonad Dearadh Grafaicí eolas ó thaobh costas de ar fáil agus déanfaidh siad an fógra a chur i nuachtán Gaeilge agus sna trí pháipéar

laethúla faoi mar is cuí. Bheadh an tAonad Comhionannais sásta comhairle a chur ar fáil ó lá go lá dá mba ghá.

Fógraíocht - Feachtais

Ba cheart go ndéanadh lucht gnó a machnamh ar chásanna faoi leith maidir le húsáid na meánchumarsáide Gaeilge agus iad ag déanamh fógraíochta feachtais. Is féidir leis an Aonad Comhionannais comhairle a chur ar fáil, más gá.

Páipéar Litreach

Ba cheart don earnáil gnó a chinntiú go bhfaomhaíonn an tAire gach ceist maidir le comhfhreagras seachtrach ar an pháipéar litreach trí-theangach.

Seoltaí

De réir Ordú an Rialtais Áitiúil (Forálacha Ilghnéitheacha) (Tuaisceart Éireann) 1995 is féidir le Comhairle Dúiche leagan de shráidainm a chur i dteanga eile taobh leis an ainm Béarla. Le heolas chun dáta a fháil ar shráidainmneacha atá curtha in airde ag Comhairlí Dúiche nach bhfuil i mBéarla gabh chuig

http://www.osni.gov.uk/paper/dual_lang.html

nó déan teagmháil leis an tSuirbhéireacht Ordnaís (info@pointer-ni.gov.uk). Nuair a bhíonn duine i ndiaidh úsáid a bhaint as sráidainm dleathach i nGaeilge ba cheart don fhoireann oibre an leagan Gaeilge a úsáid agus iad ag tabhairt freagra ar an chomhfhreagras nó le linn dóibh iarratais a phróiseáil. Ba cheart nóta a choineáil den leagan Gaeilge chomh maith leis an leagan Béarla ar an taifead oifigiúil.

Nuair a bhíonn an tríú páirtí i gceist .i. nuair is gá iniúchadh a dhéanamh ar chaipéis (m.sh. ceadúnas tiomána) nó é a fhógairt (.i. iarratas pleanála) ba cheart an leagan Béarla de sheoladh na sráide a léiriú chomh maith leis an leagan Gaeilge. Níl aon bhac ar úsáid a bhaint as an Ghaeilge i gcodanna eile de sheoladh m.sh. baile fearainn, baile, contae, tír.

Nuair atáthar ag cur tús le teagmháil a dhéanamh bheadh sé ag teacht le spiorad na

Cairte úsáid a bhaint as an dá leagan ar an chéad dul síos agus ansin leanstan ar aghaidh ag baint úsáide as cibé cén teanga ar baineadh úsáid as sa fhreagra. Spreagtar ranna agus rannóga a bhaineann leo chun an dá leagan a úsáid ina gcuid caipéisí agus foilseacháin.

Fiosrúcháin agus Monatóireacht

Ba cheart ceisteanna faoin Treoir seo agus breis comhairle maidie le hiarratais chun gnó a dhéanamh trí mheán na Gaeilge (i bhfoirm labhartha nó scríofa) a chur chuig an tAonad Comhionannais (Liz Stewart, folíne (028 90 5) 40867 agus Tim Laverty, folíne (028 90 5) 40850).